

TÜRKÇEDEN RUMENCEYE GEÇEN KELİMELERİN FONO-SEMANTİK BAŞKALAŞMASI*

THE PHONO-SEMANTIC METAMORPHOSIS OF THE WORDS THAT PASSED FROM TURKISH TO ROMANIAN

Mariana BUDU**

ÖZ

Tarih boyunca Türk ve Rumen toplumları arasında görülen ekonomik, sosyal, politik ve kültürel etkileşim sırasında Rumenceye geçen Türkçe kelimelerde bir kısım ses ve anlam değişiklikleri görülmektedir. Bu alıntı kelimelerin anlam ve ses değişikliği sonucunda fonolojik başkalaşma dediğimiz olay meydana gelmektedir. Bu çalışmada ele alınan örneklerin hangi ses olayları neticesinde fonolojik başkalaşmaya uğradıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fono-Semantik Başkalaşma, Türk Dili, Rumen Dili, Ses Olayları, Alıntı Kelime.

ABSTRACT

Throughout history, besides the economical, social, political and cultural interactions seen between the Turkish and the Romanian communities, interactions have been seen in language as well. Because

each interaction is made through language. During this interaction, the sound characteristics of the words that passed from Turkish to Romanian were subjected to a change according to the grammar of the Romanian language.

These words, which are derived from Turkish, were not modified at the phonic level only; changes in the meaning were also seen when they passed to Romanian. As a result of the semantic and phonic changes in these words, the process known as phono-semantic metamorphosis occurs. In the examples that we will analyze in this study, we will try to determine which sound events lead to phono-semantic metamorphosis.

Key Words: Phono-Semantic Metamorphosis, Turkish Language, Romanian Language, Phonetical Changes, Loan Word.

Giriş

Kültürün temel unsuru olarak kabul edilen ve sosyal bir müessese olan dil, durgun ve değişmez bir varlık değildir. Bir milletin duygu ve düşünce hazinesi dil vasıtası ile nesilden nesile aktarılır. Yüzyıllar içerisinde meydana gelen bu aktarımda her millet dilini ve kültürünü iyice yoğurur. Bu esnada her medeni milletin dili, karşılaştığı medeniyetlerden birçok kelime, deyim vs. alır.¹ Türkçenin Rumence ile olan ilişkisinin ilk araştırmaları, Rusça ile olan ilişkisinin araştırılmaya başlanmasından sonraki yıllara aittir. Bu konuda bilinen en eski çalışmalar Slav dillerinin ilk etimolojik sözlüğünü hazırlayan ve Slavcadaki Türkçe unsurlar üzerindeki çalışmaları başlatan Franz Miklosich tarafından yapılmıştır.² Türk dili ile Rumen dili arasındaki münasebetler de sürekli gelişme kaydetmiştir. Bu gelişme sürecinde Rumenceye geçen Türkçe kelimelerin bazen çoğaldığı bazen de azaldığı görülmektedir.

Uzmanlar tarafından yapılan çalışmalarda, Rumen dilinde Türk dilinin ilk etkilerinin 10. yüzyıl ile 14. yüzyıl arasında görülmeye başladığı belirtilmektedir.³ 10. yüzyıl ile 14. yüzyıl arasında Peçenekler, Uz-Türkleri ve

* Bu makale, Romanya'da 2015 yılında düzenlenen "III. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu: Balkan Tarihi ve Balkanlar'da Türk Dili, "Türkçeden Rumenceye Geçen Kelimelerin Fono-Semantik Başkalaşması" başlığıyla sunduğumuz ve yayımlanmamış bildiriden hareketle geliştirilmiştir.

Bu makale 15.02.2016 tarihinde dergimize gönderilmiş; 15.03.2016 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 05.04.2016 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dahil edilmiştir (Editör). Makaleye atıf şekli; Mariana BUDU, *Türkçeden Rumenceye Geçen Kelimelerin Fono-Semantik Başkalaşması*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt/Sayı: 53 (2015-2), İstanbul 2016, s., 1-18.

** Uzman, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, marbudu31@gmail.com.

¹ Mustafa Özkan, *İnsan, İletişim ve Dil*, Akademik Kitaplar Yayınları, İstanbul 2010, s. 79.

² Ayfer Aktaş, "Günümüz Rumencesinde Türkçe Kaynaklı Kelimeler", *Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: XCIV, Sy. 669, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 484.

³ Atanas Manov, (Çev. M. Türker Acaroğlu), *Gagauzlar (Hristiyan Türkler)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001, s. 6-13.; Emil Suci, *101 Cuvinte De Oricine Turcă*, Editura Humanitas, Bucureşti 2013, s. 15-17.; Mustafa Ali Mehmet, "Rumen Dilinde Türkçe Unsurlar Hakkında Bazı Mülâhazalar", *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, İstanbul 1973, s.716.; Mihail Guboğlu, "Rumen Folklorunda Türkler", *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 1976, s.107.

Kumanlar Moldova'nın güneyinde, Muntenya'nın güneydoğusunda ve Transilvanya bölgelerinde yerleşmişlerdi. Bu dönemde Rumenceye geçen kelimelerin sayısı az olmakla birlikte günümüzde de kullanılan *beci*<*peç*, *duşman*<*düşman*, *ciob*<*çöp*, *odaie*<*oda*, *tărâm*<*tarım* gibi kelimeler o dönemden kalmıştır.

Rumen dilinde Türk dilinin etkisinin, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, 14. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında arttığı görülmektedir. 14. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında Türkçeden Rumenceye geçen kelimeler üzerinde Emil Suciü *101 Türkçe Kökenli Kelime* adlı bir çalışma yapmıştır. Biz de bu çalışmayı esas alarak yüzyıllara göre alıntı kelimelerin sayısını vermeye çalışacağız.

14. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasında Rumenceye 23 Türkçe kelime geçtiği tespit edilmiştir. Bu kelimeler meslek adları, yer adları ve ticaret ile ilgili kelimelerdir: *beglerbeg*<*beylerbeyi*, *ienicear*<*yeniçeri*, *casap*<*kasap cantar*<*kantar* gibi.

16. yüzyılda yaklaşık 150 kelime ilave edilmiştir. Bu kelimeler *agă*<*ağa*, *ceauş*<*çavuş*, *bei*<*bey*, *sultan*<*sultan*, *cioban*<*çoban abaciu*<*abacı* gibi askeri ve mesleki adları; *ciorap*<*çorap*, *cearşaf*<*çarşaf*, *leafă*<*ulufe*, *amanet*<*emanet* gibi ticari adlar; *bostan*<*bostan*, *bursuc*<*borsuk*, *dud*<*dut* gibi hayvan ve bitki adlarıdır. Bu kelimelerin üçte ikisi günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir.

17. yüzyıl Türkçeden alınan kelimelerin en yoğun olduğu dönemdir. Yaklaşık 500 kelime Türkçeden Rumenceye geçmiştir. Bu dönemde geçen askeri, ticari, mesleki kelimelerin yanında; yiyecek içecek, insan vücudu, ev eşyası, mutfak takımları, inşaat, toplumsal hayatla ilgili terimler de görülmektedir: *ciorbă*<*çorba*, *choir*<*kör*, *cutie*<*kutu*, *muşama*<*muşamba*, *mahmur*<*mahmur*, *zor*<*zor*, *zulum*<*zulüm* gibi. 17. yüzyılda geçen kelimelerden büyük bir kısmı günümüzde de yaşamaya devam etmektedir.

18. yüzyılda yaklaşık 1000 kelime Türkçeden Rumenceye geçmiştir. Bunların %25'i günlük konuşmaya geçmeyerek yazılı metinlerde tek seferlik kullanılarak daha sonra unutulmuş kelimelerdir. Günlük hayatta kullanılan Türkçe kelimelerden giyim kuşam: *basma*<*basma*, *fes*<*fes*, *şal*<*şal*; yiyecek içecek: *pilaf*<*pilav*, *salam*<*salam*; insan görünüşü ile ilgili: *chel*<*kel*, *nurliu*<*nurlu*; insanların davranışları: *fudul*<*fodul*, *haimana*<*haymana*, *pici*<*piç*, *tembel*<*tembel*; ticaretle ilgili terimler çoğalmıştır: *cafenea*<*kahvehane*, *muşteriu*<*müşteri*; müzik aletleri: *nai*<*ney*, *tambur*<*tambur*; soyut kelimeler: *haz*<*haz*, *huzur*<*huzur*, *chef*<*keyif* gibi kelimeler girmiştir. Günümüzde bu kelimelerden ancak %30'u kullanılmaktadır. 18. yüzyılın sonuna kadar Rumen diline giren Türkçe kelimelerin sayısı yaklaşık 1675-1700 kadardır.

19. yüzyılın birinci yarısına kadar yaklaşık 1000 kelime Türkçeden Rumenceye geçmiştir. Bu kelimelerden 110'u yazılı metinlerde bir seferlik kullanımda, 50-60 kelime resmi evraklarda, diğer kelimeler ise günlük hayatta görülmektedir: *caimac*<*kaymak*, *kataif*<*kadayıf*, *sarma*<*sarma*, *lambă*<*lamba*, *balama*<*bağlama*, *geam*<*cam*, *baklavagiu*<*baklavacı* gibi. Buradan anlaşılıyor ki 14. yüzyıldan 19. yüzyılın birinci yarısına kadar Türkçeden alınan kelimelerin sayısı yaklaşık 2.650'dir.

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Türk dilinin etkisi azalmaya başlamıştır. Şairler ve yazarlar tarafından alınan ve eserlerinde kullanılan Türkçe kelimelerin sayısı çok azdır. Bu kelimelerden bazıları şunlardır: *bulbuliță*<*bülbül*, *dalga*<*dalga*, *gin*<*cin*, *halaică*<*halayık*, *hurie*<*huri*.

Emil Suciü'ye göre Türkçeden alınan yaklaşık 2.650 kelimedenden günümüzde kullanılanların sayısı 1100'dür.⁴ Kelimelerin kökenini gösteren *DEXI Sözlüğünü* tarayan ve "Günümüzde Rumencede Türkçe Kaynaklı Kelimeler" adlı makalenin yazarı Ayfer Aktaş, Türkçe kökenli 1020 kelime tespit etmiştir.⁵

Yüzyıllara göre Rumen diline giren Türkçe kelimelerin sayısını verdikten sonra, önce kısaca bu kelimelerin geçirdikleri ses ve daha sonra geçirdikleri ses ve anlam değişikliklerini detaylı bir şekilde incelemeye çalışacağız.

Türkçeden Rumenceye geçen kelimelerin bir kısmında sadece ses değişikliği olmuştur; anlam bakımından Türkçe ile aynı anlamdadırlar veya yakın anlam taşımaktadırlar. Aynı anlam taşıyan kelimelerden bazıları: *sanduc*<*sandık*, *sarmale*<*sarma*, *sirmă*<*sırma*, *bursuc*<*porsuk*, *muşama*<*muşamba*, *pilaf*<*pilav*, *helbet*<*elbet*, *halva*<*helva*, *iaurt*<*yoğurt*, *caravan*<*kervan*, *kiŧea*<*köfte*, *funduc*<*fındık*, *ciokan*<*çekiç*, *isnaf*<*esnaf*, *dada/dădacă*<*dadı*, *dual*<*davul*, *raft*<*raf*, *susan*<*susam*, *fudul*<*fodul*, *catifea*<*kadife*, *calfă*<*kalfa*, *baftă*<*baht*, *amanet*<*emanet*, *ciorbă*<*çorba* gibi kelimelerdir.

alay kelimesi Türkçe, Grekçe, Latince ve Bizans dillerinde mevcuttur. Latince *alay* kelimesi "kanat" anlamındadır. Latin ordusundaki süvari kanatlarına bu isim verilirdi. Daha sonra Roma ordusunda görev yapan yabancı birliklere aynı isim verilmiştir. Bizans'ta *allagiyon* "seferde imparatorun maiyetindeki asker", 13. yüzyılda ise ordunun bütün bir bölümüne bu ismin verildiği görülmektedir.⁶ Osmanlı Türkçesinde kelime *alay* şeklinde olup çok sayıda anlam kazanmıştır.

⁴ Emil Suciü, *a.g.e.*, s.31.

⁵ Ayfer Aktaş, *a.g.m.*, s. 484-495.

⁶ Nihad Sami Banarlı, *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2014, s. 231.

Türk Dil Kurumunun hazırladığı *Türkçe Sözlük*’te *alay* kelimesi iki başlık altında gösterilmiştir. Birinci başlıkta *alay* kelimesi “1. Herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk, 2. Bayram, cenaze vb. törenlerde sıralı olarak giden insan topluluğu, kortej, 3. Hayvan topluluğu, 4. ask. Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu”; ikinci başlıkta Rumcadan Türkçeye geçen *alay* kelimesi “1. Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma”⁷ şeklinde gösterilmektedir.

Andreas Tietze’nin *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*’nda *alay* kelimesi Yunancada *alayi*, Bizansta *allagion* “askerî kita, < allag “değiştirmek, nöbetleşmek” fiil kökünden geldiği ve Eski Osmanlıcaya “muharebe hattı, saf” anlamıyla geçtiği gösterilmektedir.⁸

Rumencede *alai* şeklinde geçen bu kelime “1. Herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk, 2. Önemli birinin etrafında bulunan topluluk, 3. Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, çirkin sözler söyleme, eğlence konusu yapma, 4. İmparatoru karşılamak için toplanan cemaat” anlamlarıyla kullanılmaktadır.⁹

Görüldüğü gibi Rumencedeki *alai* kelimesi hem Türkçeden geçen *alay* kelimesinin anlamlarını hem de Türkçeye Rumcadan geçen anlamları taşımaktadır. Türkçeden Rumenceye geçen *alai* kelimesinde kelime sonunda *y>i* ses değişmesi gerçekleşmiştir.

Seslerin değişimlerinin sebebi Türkçede olan bazı seslerin Rumencede bulunmamasıdır. Rumencede bulunmayan bu sesler Rumenceye göre uydurulmaktadır. Bu sesler *ö, ü* ünlüleri ve *y, ğ* ünsüzleridir. Türkçedeki *ö* ünlüsü Rumencede *o*’ya dönüşmekte: *gol<çöl, choir<kör, chioşc<köşk* gibi. Türkçedeki *ü* ünlüsü Rumencede *u*’ya dönüşmekte: *lulea<lüle, muşteriu<müşteri, turk<türk, ruşfet<rüşvet* gibi. Türkçedeki *y* ünsüzü Rumencede *i* ünlüsüne dönüşmekte: *haiduc<haydut, caic<kayak, maidan<meydan, zaiafet<ziyafet* gibi. Türkçedeki *ğ* ünsüzü bazen *g/gh*’ye dönüşmekte bazen düşmektedir: *aga<ağa, lighan<leğen, ogur<uğur, buzdugan<bozdoğan, cigher<ciğer; baere<bağırsak, balama<bağlama, ursuz<uğursuz, iamurluc<yağmurluk, iaurt<yoğurt* gibi.

⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 84.

⁸ Andreas Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, Simurg Yayınları, İstanbul-Wien 2002, s.144.

⁹ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 43.

Türkçede bulunan *cı, çı, şı, yı* heceleri Rumencede bulunmayan hecelerdir¹⁰ bundan dolayı bu heceleri içeren kelimelerde Rumencede *ci, gi, şı* ile karşılanmaktadır: *arpagic<arpacık, caşic<kaşık, circa<çırak* gibi.

Türkçeden Rumenceye geçen bir kısım kelimelerin ses değişikliğine uğramalarının yanı sıra, bazı kelimelerde de hem ses hem de anlam değişikliğine uğramaktadır. Bu makale hem ses hem de anlam değişikliğine uğrayan örnekler üzerinedir. Bu ses ve anlam değişikliği neticesinde Rumencede yeni kelimelerin ortaya çıkması Rumencenin kelime hazinesini zenginleştirmiştir. Türkçede konu ile ilgili *Ayrı Düşmüş Kelimeler* adlı değerli bir çalışması olan Mehmet Kara, bu dil olayını “fono-semantik başkalaşma” başlığı altında değerlendirmektedir.¹¹ M. Kara söz konusu çalışmada, fono-semantik başkalaşmanın nasıl meydana geldiğini örneklerle izah etmiştir. Daha sonra yabancı bir kelimenin Türkiye Türkçesi bünyesinde hangi ses olaylarının neticesinde fono-semantik başkalaşmaya uğradıklarını tespit etmiş ve bunları da kendi içinde sınıflandırmıştır. Ses ve anlam bakımından farklılaşan bu kelimelerin nasıl bağımsız bir kelimeye dönüştüğünü ele almıştır.

1. Ses Değişmesi Yoluyla Fono-Semantik Başkalaşma

Alıntı kelimeler, alıcı dilinin özelliklerine uydurulurken birkaç değişim geçirirler. Bu değişim bazen sadece ses bakımından gerçekleşmekte; bazen ses değişimiyle birlikte anlam değişimi de meydana gelmektedir.¹² Bazı kelimelerde tek bir ses değişimi, bazılarında ise birkaç ses değişimi görülmektedir. Değerlendirmeye esas aldığımız kelimelerde oluşan bütün ses değişimlerini göstermeye çalışacağız.

budak¹³ kelimesi Türkçede “1. Ağacın dal olacak sürgünü, 2. Dalın gövde içindeki başlangıç yeri olan ve tahtalarda görülen yuvarlak koyuca renkte sert bölümü” anlamındadır. Rumencede **butuc**¹⁴ şeklinde olup “Kütük, kalın ağaç gövdesi, kesilmiş ağaç gövdesi” anlamına gelmektedir. Kelimede *a>u* ünlü değişimi, orta hecede *d>t* değişimi, kelime sonunda *k>c* değişimi gerçekleşmiştir. Türkçeden Rumenceye geçen kelimelerin sonunda *k*’nin genellikle *c*’ye dönüşme temayülü vardır: *ortac<ortak, irmic<irmik>, conac<konak* kelimelerinde olduğu gibi.

¹⁰ Mustafa Ali Mehmet, *a.g.m.*, s. 720.

¹¹ Mehmet Kara, *Ayrı Düşmüş Kelimeler*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011, s. 15.

¹² Mehmet Kara, *a.g.e.*, s. 49.

¹³ Ötügen *Türkçe Sözlük*, C. I, s. 683.

¹⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 267.

bunduk¹⁵ Türkçeye Arapçadan geçen bu kelime Arapçada “Küçük yuvarlak nesne” anlamındadır. Türkçede ise “Tüfek kurşunu; filinta” anlamında kullanılmaktadır. Rumencede **bondoc**¹⁶ şeklinde olup “İnce belli, gövdesi toplu ve geniş olan (kimse); (nesne için) küçük parça” anlamına gelmektedir. Kelimede *u>o* değişiminin yanında kelime sonunda *k>c* değişimi de gerçekleşmiştir.

Farsçadan geçen **bûse** kelimesi Türkçede **buse**¹⁷ “Öpücük” anlamına gelmektedir. Rumencede **buză**¹⁸ şeklinde olup “Dudak” anlamındadır. Kelime içinde *s>z* değişiminin yanında kelime sonunda *e>ă* ünlülerin değişimi de gerçekleşmiştir.

car¹⁹ kelimesi “Kadınların örtündükleri çarşaf, zar” anlamındadır. Rumencede **gear**²⁰ şeklinde olup “Şal, Hintli şalı, {ağız} yünden yapılmış başörtü” anlamına gelmektedir. Kelime başında *c>g* değişimi gerçekleşmiştir. Türkçe kelimelerin başındaki *c* sesi Rumencede *gi/ge* sesine dönüşmüştür: *geam<cam, giozdan<cüzdan* kelimelerinde olduğu gibi.

Arapçadan geçen **cellâd** kelimesi Türkçede **cellat**²¹ “Ölüm cezasına çarpanları öldürmekle görevli olan” anlamındadır. Rumencede **gealat**²² şeklinde olup “Güçlü ve iri kimse” anlamına gelmektedir. Kelime başında *c>g* değişiminin yanında kelime içinde *l* düşmesi de gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **cenâbet** kelimesi Türkçede **cenabet**²³ “Pis, kötü, kirli” anlamındadır. Rumencede **geanabeat**²⁴ şeklinde olup “Yaramaz, deli” anlamına gelmektedir. Kelimede *c>g* değişimi, orta ve son hecede ünlü türemesi meydana gelmiştir.

Arapça Farsça birleşik kelimedden oluşan **cuz+đân** kelimesi Türkçede **cüzdan**²⁵ “Para, kâğıt vb. koymaya yarayan küçük çanta” anlamındadır. Rumencede **giozdan**²⁶ şeklinde olup “Okul çantası” anlamına gelmektedir.

¹⁵ Ötügen Türkçe Sözlük, C. I., s. 698.

¹⁶ DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne, s. 237.

¹⁷ Türkçe Sözlük, s. 418.

¹⁸ Günay Karaağaç, *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2008, s. 142; G. Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der Albanesischen Sprache*, Viyana 1891, s. 57.

¹⁹ Türkçe Sözlük, s. 445.

²⁰ DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne, s. 792.

²¹ Türkçe Sözlük, s. 450.

²² DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne, Gunivas, s. 791.

²³ Türkçe Sözlük, s. 452.

²⁴ DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne, s. 792.

²⁵ Türkçe Sözlük, s. 475.

²⁶ DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne, s. 802.

Kelime başında *c>g* değişimi, *ü>o* değişimi gerçekleşmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi *ü* ünlüsü Rumencede genellikle *u* ünlüsüne dönüşmekte: *lulea<lüle, mușteriu<müşteri, rușvet<rüşvet, turk<türk* kelimelerinde olduğu gibi. *Cüzdan* kelimesinde ise *ü>o*’ya dönüşmüştür. *ü>o* değişimini tespit ettiğimiz diğer bir kelime ise *müft*’tür. *Müft*²⁷ kelimesi Türkçede “Bedava, beleş” anlamındayken Rumencede *moft*²⁸ “Naz, cilve, şaka; oyuncak” anlamında kullanılmaktadır.

çabata²⁹ kelimesi Türkçede “İhlamur ağacından elde edilen iplerden yapılan papuç” anlamındadır. Rumencede **ciubotă**³⁰ şeklinde olup “Çizme” anlamına gelmektedir. Türkçedeki *ç* ünsüzü Rumencede *ci* şeklinde telaffuz edilmektedir. Birkaç istisna dışında *ç* sesi ile başlayan Türkçe kelimeler de Rumencede *ci/ce* değişimine uğramakta: *ciardac<çardak, ceplac<çıplak, cercevea<çerçeve* kelimelerinde olduğu gibi. *Çabata* kelimesinde *a>u* ve *a>o* değişimi gerçekleşmiştir. Kelime sonunda *a>ă* değişimi görülmektedir.

çapan³¹ kelimesi Türkçeye Moğolcadan geçmiştir ve “Ceket” anlamındadır. Rumencede **şabana**³² şeklinde olup “Pahalı uzun ceket” anlamına gelmektedir. Kelimede *ç>ș* değişimi ve *p>b* değişimi görülmektedir.

çarhacı³³ kelimesi Türkçede “Öncü asker” anlamındadır. Rumencede **ciarcagiu**³⁴ şeklinde olup “Gece bekçisi” anlamına gelmektedir. Kelime başında *ç>ci* değişimi, kelime ortasında da *h>c* değişimi gerçekleşmiştir. Türkçede isimden isim yapma eki *ci/ci* Rumencede *-giu* isimden isim yapan eke dönüşmekte: *carvan-giu<kervan-cı, nișan-giu<nișan-cı, șamda-giu<șamdan-cı* kelimelerinde olduğu gibi.

çerçi³⁵ kelimesi Türkçede “ Köy, pazar vb. yerlerde dolaşarak ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan kimse” anlamındadır. Rumencede **cercel** şeklinde olup

²⁷ Türkçe Sözlük, s. 1723.

²⁸ DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne, s. 1183.

²⁹ Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 163.

³⁰ Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 163.

³¹ Ötügen Türkçe Sözlük, C. I, s. 883.

³² DEXI Sözlük’te bu kelime Türkçe *şebana* kelimesinden geldiğini belirtmiştir, ancak Türkçe Sözlük’te bu kelimeye rastlanmamıştır.

³³ Ötügen Türkçe Sözlük, C. I, s. 890.

³⁴ Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 160.

³⁵ Türkçe Sözlük, s. 522.

“Küpe”³⁶ anlamına gelmektedir. *Çerçi* kelimesi, kelime başında *ç>ce* değişmesi, *i* düşmesi ve *l* türemesi ile değişime uğrayan kelimelerdendir.

çevre³⁷ kelimesi Türkçede “1. Bir şeyin yakını, dolayısı, etrafı, periferi; 2. Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam; 3. Yağlık” anlamlarındadır. Rumencede **gevre**³⁸ şeklinde olup “Nakışlı kumaş” anlamına gelmektedir. Kelime başında *ç>g* değişmesi meydana gelmiştir.

Arapçadan geçen **daraba**³⁹ kelimesi Türkçede “Tahta ile yapılmış bölme; dükkan kepengi” Rumencede **tarabă**⁴⁰ şeklinde olup “tezgah” anlamına gelmektedir. Kelime başında *t>d* değişmesi gerçekleşmiştir.

denk⁴¹ kelimesi Türkçede “1. Ağırlık bakımından eşit olan; 2. 0,80175 gram olan ölçü birimi. 3. Uygun, nitelik yönünden eşit” anlamındadır. Rumencede **teanc**⁴² şeklinde olup “Yığın, demet, paket” anlamlarına gelmektedir. Kelime başında *d>t* değişmesi, *a* türemesi, kelime sonunda *k>c* değişmesi gerçekleşmiştir.

Farsçadan geçen **destimal**⁴³ kelimesi Türkçede “El silecek nesne, mendil” anlamındadır. Rumencede **testemal**⁴⁴ şeklinde olup “Baş veya boyun şalı, basma” anlamlarına gelmektedir. Kelime başında *t>d* değişmesi, *i>e* değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **entari**⁴⁵ kelimesi Türkçede “Genellikle tek parçalı kadın giyeceği” anlamındadır. Rumencede **antariu**⁴⁶ şeklinde olup “Doğudaki papazların giydikleri uzun iç elbise” anlamına gelmektedir. Kelime başında *e>a* değişmesi gerçekleşmiştir.

Farsçadan geçen ve “çiçek” anlamı taşıyan **gül**⁴⁷ kelimesi Türkçede “Gülgillerin örnek bitkisi (rosa) anlamındadır. Rumencede **ghiul**⁴⁸ şeklinde olup

³⁶ Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 191; K. Lokotsch, *Etymologisches Wörterbuch der Europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter Orientalischen Ursprungs*, Heidelberg 1927. s. 410; H. F., Wendt, *Die Türkischen Elemente im Rumanischen*, Berlin 1960, s. 138.

³⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 527.

³⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 799.

³⁹ *Ötügen Türkçe Sözlük*, C.I, s. 1103.

⁴⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1980.

⁴¹ *Türkçe Sözlük*, s. 630.

⁴² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1990.

⁴³ *Ötügen Türkçe Sözlük*, C.II, s. 1182.

⁴⁴ Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 240. (DEXI Sözlük’te *testemal* kelimesi bulunmamaktadır).

⁴⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 803.

⁴⁶ Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 283. (DEXI Sözlük’te *antariu* kelimesi bulunmamaktadır).

⁴⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 997.

⁴⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 802.

“Erkek yüzüğü” anlamına gelmektedir. Kelimede *g>ghi* değişmesi, *ü>u* değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **haber**⁴⁹ kelimesi Türkçede “Haber, bilgi” anlamındadır. Rumencede **habar**⁵⁰ şeklinde olup “Endişe, kuşku” anlamlarına gelmektedir. Kelime içinde *e>a* değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **hilat**⁵¹ kelimesi Türkçede “Kaftan” anlamındadır. Rumencede **halat**⁵² şeklinde olup “Sabahlık” anlamına gelmektedir. Kelimede *i>a* değişimi gerçekleşmiştir.

is⁵³ kelimesi Türkçede “Dumanın değdiği yerde bıraktığı kara leke” anlamındadır. Rumencede **iz**⁵⁴ şeklinde olup “Koku” anlamına gelmektedir. Kelime sonunda *s>z* değişimi gerçekleşmiştir. *s>z* değişmesi hadisesi anlam değişikliğine uğramayan kelimelerde de rastlanmakta: *seiz* “at bakıcısı” <*seyis*, *miraz* <*miras* kelimelerinde olduğu gibi. Bazı kelimelerde ise *z* ünsüzü korunur *talaz* “dalga” <*talaz* kelimesinde olduğu gibi.

işlik⁵⁵ kelimesi Türkçede “1. Atölye, 2. Gömlek” anlamındadır. Rumencede **işlic**⁵⁶ şeklinde olup “Yuvarlak şeklinde şapka, genellikle kralların, padişahların kullandıkları bir tür şapka” anlamında gelmektedir. Kelime sonunda *k>c* değişmesi gerçekleşmiştir.

yaprak⁵⁷ kelimesi “1. Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme vb. olayların olduğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler, 2. Kitap, defter vb. şeylerde ön ve arka yüzü oluşturan kâğıtlardan her biri, varak” anlamındadır. Rumencede **iaprac**⁵⁸ şeklinde olup “Kısa bir zaman için uykuya dalmak” anlamına gelmektedir. Kelime başında *y>i* değişmesi, kelime sonunda *k>c* değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **kerem**⁵⁹ kelimesi Türkçede “1. Büyüklük, ululuk, soyluluk, 2. İyilik, cömertlik” anlamındadır. Rumencede **cherem**⁶⁰ şeklinde

⁴⁹ *Türkçe Sözlük*, s. 1019.

⁵⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 833.

⁵¹ *Türkçe Sözlük*, s. 1101.

⁵² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 834.

⁵³ *Türkçe Sözlük*, s. 1206.

⁵⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 941.

⁵⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 1227.

⁵⁶ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 939.

⁵⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 2530.

⁵⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 875.

⁵⁹ *Türkçe Sözlük*, s. 1393.

⁶⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 343.

olup “Hizmet, yardım; birinin hizmetinde bulunmak” anlamına gelmektedir. Türkçedeki ikinci anlamına yakın anlam ile geçmiştir. Kelime başında *k>ch* değişmesi gerçekleşmiştir. *k>ch* değişmesi hadisesine anlam değişikliğine uğramayan kelimelerde de rastlanmaktadır: *chesat<kesat*, *chef<keyif*, *chibrit<kibrit*, *chilim<kilim*, *chel<kel* kelimelerinde olduğu gibi.

Farsçadan geçen **köşk**⁶¹ kelimesi Türkçede “Bahçe içinde yapılmış süslü ev, kasır” anlamındadır. Rumencede **chioşc**⁶² şeklinde olup “Sokak köşelerinde sigara veya ufak tefek şeylerin satıldığı küçük bir dükkân” anlamına gelmektedir. Kelimede *k>ch* değişmesi, *i* türemesi, *ö>o* değişmesi, *k>c* değişmesi gerçekleşmiştir.

kulle⁶³ kelimesi Türkçede “Büyük bağ evi” anlamındadır. Rumencede **culă**⁶⁴ şeklinde olup “Kule biçiminde ev, zindan” anlamına gelmektedir. Kelimede *k>c* değişmesi, *a>ă* değişmesi, *l* düşmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **matuh**⁶⁵ kelimesi Türkçede “Bunamış, bunak” anlamındadır. Rumencede **matuf**⁶⁶ şeklinde olup “Yaşlı, yaşlılıktan dolayı hareketi yavaşlamış kimse” anlamına gelmektedir. Kelime sonunda *h>f* değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **merdane**⁶⁷ kelimesi Türkçede “1.Türlü işlerde kullanılan, silindir biçiminde araç, 2. Kalın oklava” anlamındadır. Rumencede **merdenea**⁶⁸ şeklinde olup “Yufka ile yapılan içine peynir konulan bir tür börek” anlamına gelmektedir. Kelimede *a>e*, *e>ea* değişmesi gerçekleşmiştir.

parmak⁶⁹ Türkçede “İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri” anlamına gelmektedir. Rumencede **parmac**⁷⁰ şeklinde olup “Ağaçtan yapılmış direk” anlamına gelmektedir. Kelime sonunda *k>c* değişmesi gerçekleşmiştir.

Farsçadan geçen **peyk**⁷¹ kelimesi Türkçede “1.Uydu, 2.Bir başkasına bağımlılığı olan” anlamındadır. Rumencede **paic**⁷² şeklinde olup “1.Haberci, 2.

⁶¹ *Türkçe Sözlük*, s. 1507.

⁶² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 347.

⁶³ *Türkçe Sözlük*, s. 1522.

⁶⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 485.

⁶⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 1636.

⁶⁶ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1106.

⁶⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 1656.

⁶⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1131.

⁶⁹ *Türkçe Sözlük*, s. 1819.

⁷⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1318.

⁷¹ *Türkçe Sözlük*, s. 1919.

⁷² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1356.

Rumen yöneticilerin koruma askerlerine verilen ad” anlamına gelmektedir. Rumenceye geçen ve *y* sesi içeren Türkçe kelimeler, Rumencede *y>i* değişikliğine uğramakta: *haimana* “başı boş, boş gezen”<*haymana*, *maidan*<*meydan*, *soitar*<*soytarı* kelimelerinde olduğu gibi.

Farsçadan geçen **pişekâr**⁷³ kelimesi Türkçede “Orta oyununda Kavuklu ile karşılıklı konuşarak oyunu açan kimse” anlamındadır. Rumencede **pişicher**⁷⁴ şeklinde olup “Kurnaz, kötü kimse” anlamına gelmektedir. Kelimede *e>i* değişmesi, *k>ch* değişmesi, *â>e* değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **revaç**⁷⁵ kelimesi Türkçede “Sürüm” anlamındadır. Rumencede **ravac**⁷⁶ şeklinde olup “Süzme şarap” anlamına gelmektedir. Kelime sonunda *ç>c*, *e>a* değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **sabır**⁷⁷ kelimesi Türkçede “Dayanç, telaş göstermeden bekleme” anlamındadır. Rumencede **sabur**⁷⁸ şeklinde olup “Sarısarıdan yapılan ilaç” anlamına gelmektedir. Kelimede *ı>u* değişmesi meydana gelmiştir.

sayâ⁷⁹ kelimesi Türkçede “1. Ayakkabının yumuşak olan üst bölümü, 2. Gebe koyunların karnındaki yavru yüz günlük olduğunda çobanların yaptığı tören; yayla ve kırlarda hayvanlar için yapılan üstü samanla örtülü yer” anlamlarındadır. Rumencede **saia**⁸⁰ şeklinde olup “Yünden yapılan ince kumaş parçası” anlamına gelmektedir. Kelimede *y>i* değişmesi gerçekleşmiştir.

Farsçadan geçen **saye**⁸¹ kelimesi Türkçede “Gölge” anlamında kullanılmaktadır. Rumencede **saia**⁸² şeklinde olup “Hayvan barınağı” anlamına gelmektedir. Kelimede *y>i* ve *e>a* değişmesi gerçekleşmiştir.

Farsçadan geçen **seraser**⁸³ kelimesi Türkçede “Baştan başa; tamamıyla; içinde altın veya gümüş tel konularak dokunmuş bir tür kumaş” anlamındadır. Rumencede **serasir**⁸⁴ şeklinde olup, sadece “İçinde altın veya gümüş tel

⁷³ *Türkçe Sözlük*, s. 1928.

⁷⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1463.

⁷⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 1977.

⁷⁶ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1627.

⁷⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 1996.

⁷⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1710.

⁷⁹ *Türkçe Sözlük*, s. 2046.

⁸⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1713.

⁸¹ *Türkçe Sözlük*, s. 2046.

⁸² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1713.

⁸³ *Ötüken Türkçe Sözlük*, C.IV, s. 4151.

⁸⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1781.

konularak dokunmuş bir tür kumaş” anlamına gelmektedir. Kelimede e>i değişmesi gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **silah** kelimesi Türkçede “Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç” anlamındadır. Rumencede **sileaf** şeklinde olup “Silah kemeri” anlamına gelmektedir. Kelimede a>ea değişmesi (diftonglaşma), kelime sonunda h>f değişmesi meydana gelmiştir. Anlam değişikliğine uğramayan kelimelerde de kelime sonunda h>f değişimi görülmekte: *perdaf* “sakal tıraşından sonra kıl çıkış yönünün tersine yapılan ikinci tıraş; parlama, parlaklık verme” <*perdah* kelimesinde olduğu gibi.

solak⁸⁵ kelimesi Türkçede “Sol ellini kullanan; Yeniçeri ocağının, padişahın gözeticiliğini yapan asker sınıfı” anlamındadır. Rumencede **solac**⁸⁶ şeklinde olup “Yeniçerilikte bir sınıf” anlamına gelmektedir. Kelime sonunda k>c değişmesi gerçekleşmiştir.

Rumcadan geçen **somun**⁸⁷ kelimesi Türkçede “Yuvarlak ve şirin ekmek” anlamındadır. Rumencede **somon**⁸⁸ şeklinde olup “Yüksek kalitede ekmek; simit” anlamına gelmektedir. Kelimede u>o değiştiği görülmektedir.

sürücü⁸⁹ kelimesi Türkçede “Karada kullanılan motorlu araçları sürüp yöneten kimse, şoför” anlamındadır. Rumencede **surugiu**⁹⁰ şeklinde olup “Postacı, posta arabası sürücüsü” anlamına gelmektedir. Kelimede isimden isim yapan *cü>giu* ekinin değişmesi meydana gelmiştir.

Farsçadan geçen **şahnişin**⁹¹ kelimesi Türkçede “Eski Türk mimarisinde odanın karşı ön cephesinde yer alan üç yanlı pencere çıkma” anlamındadır. Rumencede **sacnasiu**⁹² şeklinde olup “İki katlı evlerde ikinci katta bulunan koridor” anlamına gelmektedir. Kelimede h>c değişmesi, i>a değişmesi, ş>s değişmesi, n düşmesi gerçekleşmiştir.

tabanca⁹³ kelimesi Türkçede “Ateşli silah” anlamındadır. Rumencede **tapangea**⁹⁴ şeklinde olup “Tokat” anlamına gelmektedir. Kelimede b>p değişmesi ve c>ge değişmesi gerçekleşmiştir.

⁸⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 2133.

⁸⁶ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1839.

⁸⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 2136.

⁸⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1844.

⁸⁹ *Türkçe Sözlük*, s. 2187.

⁹⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1942.

⁹¹ *Türkçe Sözlük*, s. 2197.

⁹² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1711.

⁹³ *Türkçe Sözlük*, s. 2237.

⁹⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1980.

2. Ses Düşmesi Yoluyla Fono-Semantik Başkalaşma

Türkçeden Rumenceye geçen bazı kelimelerde ses düşmesi ile fonosemantik başkalaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kelimelerde ses düşmesinin yanında diğer ses olayları da görülmektedir. Biz ses düşmesi olayını temel alarak dikkate aldık, ancak yeri geldikçe diğer ses olaylarına da değindik.

bağlama⁹⁵ kelimesi Türkçede “1.Bağlama işi, 2. Üç çift telli olan ve mızrapla çalınan saz 3. Yapılarda duvarları birbirine bağlayan kiriş, putrel” anlamındadır. Rumencede **balama**⁹⁶ şeklinde olup “Zıvana, kapı veya pencere menteşesi” anlamına gelmektedir. Kelimede ğ düşmesi meydana gelmiştir. Anlam değişikliğine uğramayan ve kendi bünyesinde ğ ünsüzü içeren Türkçe kelimelerin Rumenceye geçerken ğ ünsüzü ya düşmekte *baere*<*bağır sak*, *iaurt*<*yoğurt* ya da ğ>g değişimine uğramakta *buzdugan*<*bozdoğan*, *agarlık*<*ağrlık*, *ogur*<*uğur* kelimelerinde olduğu gibi.

Arapçadan geçen **cellat**⁹⁷ kelimesi Türkçede “Ölüm cezasına çarpanları öldürmekle görevli olan” anlamındadır. Rumencede **gealat**⁹⁸ şeklinde olup “Güçlü ve iri kimse” anlamına gelmektedir. Kelime başında c>ge değişmesi ve l düşmesi olayı da gerçekleşmiştir. Türkçede çift ünsüz içeren kelimelerin Rumenceye geçerken bir ünsüzü düşürdüğü görülmektedir: *bacal*<*bakkal*, *cerac*<*cerrah*, *tichie*<*takke*, *temenea* “*eğilmek*, *selam vermek*”<*temenna* kelimelerinde olduğu gibi.

çullama⁹⁹ kelimesi Türkçede “Çullanmak işi; tavşan ve kuzu eti ile kızarmış hamur yemeği” anlamındadır. Rumencede **ciulama**¹⁰⁰ şeklinde olup “Koyu bir sosla pişirilen tavuk; mantar” anlamına gelmektedir. Rumencede bu kelimenin Türkçedeki anlamından uzaklaşmadığı, ancak az da olsa farklılık gösterdiği görülmektedir. Kelimede ç>ci değişmesi ve l düşmesi olayı da gerçekleşmiştir.

⁹⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 230.

⁹⁶ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 187.

⁹⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 450.

⁹⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 791.

⁹⁹ *Türkçe Sözlük*, s. 571.

¹⁰⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 368.

fağfur¹⁰¹ kelimesi Türkçede “Çin’de yapılmış kâse, tabak, vazo gibi porselen eşya” anlamındadır. Rumencede **farfurie**¹⁰² şeklinde olup “Tabak” anlamına gelmektedir. Kelimede *ğ* düşmesinin ve *r* türemesi gerçekleşmiştir.

kulle¹⁰³ kelimesi Türkçede “Büyük bağ evi” anlamındadır. Rumencede **culă**¹⁰⁴ şeklinde olup “Kule biçiminde ev, zindan” anlamına gelmektedir. Kelimede *k>c* değişmesi, *a>ă* değişmesi, *l* düşmesi gerçekleşmiştir.

Farsçadan geçen **şahnişin**¹⁰⁵ kelimesi Türkçede “Eski Türk mimarisinde odanın karşı ön cephesinde yer alan üç yan pencere çıkma” anlamındadır. Rumencede **sacnasiu**¹⁰⁶ şeklinde olup “İki katlı evlerde ikinci katta bulunan koridor” anlamına gelmektedir. Kelimede *h>c* değişmesi, *i>a* değişmesi, *ş>s* değişmesi ve *n* düşmesi gerçekleşmiştir.

3. Ses Türemesi Yoluyla Fono-Semantik Başkalaşma

Türkçeden Rumenceye geçen bazı kelimelerde ses türemesi ile fonosemantik başkalaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kelimelerde ses türemesinin yanında diğer ses olayları da görülmektedir. Biz ses türemesi olayını temel alarak sözcükleri inceledik, ancak yeri geldikçe diğer ses olaylarına da değindik.

Farsçadan geçen **beter**¹⁰⁷ kelimesi Türkçede “Daha kötü, çok kötü” anlamındadır. Rumencede **abitir**¹⁰⁸ şeklinde olup “Daha iyi, daha çok” anlamına gelmektedir. Kelime başında ünlü türemesinin yanı sıra *i>e* değişmesi de gerçekleşmiştir. Rumencede bu kelime anlam iyileşmesinin meydana geldiği görülmektedir.

Arapçadan geçen **cenabet**¹⁰⁹ kelimesi Türkçe “Pis, kötü, kirli” anlamındadır. Rumencede **geanabeat** şeklinde olup “Yaramaz, deli” anlamına gelmektedir. Kelimede *c>ge* değişmesinin yanı sıra orta ve son hecede ünlü türemesi meydana gelmiştir.

¹⁰¹ *Türkçe Sözlük*, s. 846.

¹⁰² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 712.

¹⁰³ *Türkçe Sözlük*, s. 1522.

¹⁰⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 485.

¹⁰⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 2197.

¹⁰⁶ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1711.

¹⁰⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 319.

¹⁰⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 3.

¹⁰⁹ *Türkçe Sözlük*, s. 452.

çapan¹¹⁰ kelimesi Türkçeye Moğolca’dan geçmiştir ve “Ceket” anlamında kullanılmaktadır. Rumencede **şabana**¹¹¹ şeklinde olup “Pahalı uzun ceket” anlamına gelmektedir. Kelimede *ç>ş* dönüşmesi, kelime ortasında *p>b* değişmesinin yanı sıra *a* ünlüsünün türemesi de meydana gelmiştir.

çerçi kelimesi Türkçede “Tuhafiyeci, ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan” anlamındadır. Rumencede **cercel** şeklinde olup “Küpe¹¹²” anlamına gelmektedir. Diğer ses olaylarının yanında *l* türemesi de gerçekleşmiştir.

Arapçadan geçen **harabe**¹¹³ kelimesi Türkçede “Yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş yapı, yıkı” anlamındadır. Rumencede **harabaie**¹¹⁴ şeklinde olup “Büyük ev, konak” anlamındadır. Rumencede bu kelime anlam iyileşmesi meydana gelmiştir. Kelimede *ai* türemesi meydana gelmiştir.

4. Sadece Anlam Değişimine Uğrayan Kelimeler

Tespit ettiğimiz birkaç kelime ses değişimi gerçekleşmeden anlam değişimi gerçekleşmiştir. Bu kelimeler:

Arapçadan geçen **melez**¹¹⁵ kelimesi Türkçede “Değişik ırktan ana babadan doğmuş olan (kimse)” anlamındadır. Rumencede **melez**¹¹⁶ “İpek ve pamuk karışık bir dokuma” anlamına gelmektedir.

Arapçadan geçen **nur**¹¹⁷ kelimesi Türkçede “1. Aydınlik, ışık, parlaklık, ziya 2. İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık” anlamındadır. Rumencede **nur**¹¹⁸ “Cazibe, güzellik (kadınlar için kullanılır)” anlamına gelmektedir.

Türkçenin ağızlarında kullanılan **salahor**¹¹⁹ kelimesi “Budala, ahmak” anlamındadır. Rumencede **salahor**¹²⁰ “İşçi, hamal” anlamına gelmektedir.

¹¹⁰ *Ötüken Türkçe Sözlük*, C. I, s. 883.

¹¹¹ Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 175.

¹¹² Günay Karaağaç, *a.g.e.*, s. 191; K. Lokotsch, *Etymologisches Wörterbuch der europäischen (Germanischen, Romanischen und Slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs*, Heidelberg 1927, s. 410; H. F. Wendt, *Die Türkischen Elemente im Rumanischen*, Berlin 1960, s. 138.

¹¹³ *Türkçe Sözlük*, s. 1045.

¹¹⁴ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 837.

¹¹⁵ *Türkçe Sözlük*, s. 1684.

¹¹⁶ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1125.

¹¹⁷ *Türkçe Sözlük*, s. 1781

¹¹⁸ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1284.

¹¹⁹ *Ötüken Türkçe Sözlük*, C. IV, s. 4035.

talan¹²¹ kelimesi Türkçede “Yağma” anlamındadır. Rumencede **talan**¹²² “1. (tıp.) Dalak, 2. (hlk.) Yaşlı ve zayıf at” anlamına gelmektedir.

Sonuç

Makalemizde, Rumen dilinde kullanılan Türkçe kökenli kelimelerden elli biri fono-semantik başkalaşma bakımından incelenmiştir. Bu kelimelerden bazıları Türkçe kökenlidir, bazıları ise Türkçe yoluyla Farsça, Arapça, Rumca ve Moğolcadan Rumenceye geçtiğini düşünmekteyiz. Bu kelimeler fono-semantik başkalaşmasına uğrayarak yerleşmiş ve toplumun bütün ögeleri tarafından kolayca anlaşılır duruma gelerek ayrı birer kelime olarak kullanılmaya başlanmıştır.

İncelediğimiz kelimelerden yola çıkarak alıntı kelimelerde bazen ses değişmesi, bazen ses düşmesi, bazen ses türemesi yoluyla veya herhangi bir değişime uğramadan ses ve anlam veya yalnızca anlam değişikliği gerçekleşmiştir. Fono-semantik başkalaşması geçiren kelimelerin sebepleri arasında Rumen diline uygun telaffuz şekline ile alınması, Türkçede olan seslerin Rumen dilinde bulunmaması, alınma gerçekleştikten sonra zaman içinde Rumence telaffuz şekline veya Rumen gramer kurallarına göre uydurulması sayılabilir.

İncelenen elli bir kelimenin on yedisi Arapça, onu Farsça, yirmi ikisi Türkçe, birisi Rumca ve birisi Moğolca kökenlidir. Bu kelimelerden bazıları günümüz Rumencesinde günlük konuşmada ve edebi eserlerde hâlâ kullanılmaya devam etmektedir. Gabriela Adameşteanu, Eugen Barbu, Aleksandru Ivasiuc, Augustin Buzara, Paul Georgescu, Adrian Paunescu, Dumitru Popescu, Radu Tudoran gibi 20. yüzyıl Rumen yazarların eserlerinde Türkçe kökenli kelimeler görmek mümkündür. Bu kelimeler askeri, ticari, mesleki, yiyecek içecek, insan vücudu, ev eşyası, mutfak takımları, inşaat, toplumsal hayatla ilgili kelimelerdir.

Kaynakça:

AKTAŞ, Ayfer, “Günümüz Rumencesinde Türkçe Kaynaklı Kelimeler”, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: XCIV, Sy. 669, TDK Yayınları, Ankara 2007.

BANARLI, Nihad Sami, *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2014.

CANAB, bin Muhammed, (Çev. Ahmet Ateş), “Cezair Konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve (Türkçe aracılığı ile gelen) Farsça Kelimeler”, *TDAYB-1966*, Ankara 1967.

DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne, Gunivas, İtalia 2007.

GUBOĞLU, Mihail, “Rumen Folklorunda Türkler”, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 1976.

KARA, Mehmet, *Ayrı Düşmüş Kelimeler*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011.

KARAAĞAÇ, Günay, *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2008.

LOKOTSCH, K., *Etimologisches Wörterbuch der Europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter Orientalischen Ursprungs*, Heidelberg 1927.

MANOV, Atanas, (Çev. M. Türker Acaroğlu), *Gagauzlar (Hıristiyan Türkler)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

MEHMET, Mustafa Ali, “Rumen Dilinde Türkçe Unsurlar Hakkında Bazı Mülâhazalar”, *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, İstanbul 1973.

MEYER, G., *Etymologisches Wörterbuch der Albanesischen Sprache*, Viyana 1891.

MUTÇALI, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 2014.

Ötüken Türkçe Sözlük, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007.

ÖZKAN, Mustafa, *İnsan, İletişim ve Dil*, Akademik Kitaplar Yayınları, İstanbul 2010.

SUCIU, Emil, *101 Cuvinte De Oricine Turcă*, Editura Humanitas, București 2013.

TİETZE, Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, Simurg Yayınları*, İstanbul-Wien 2002.

Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara 2011.

WENDT, H. F., *Die Türkischen Elemente im Rumanischen*, Berlin 1960.

¹²⁰ *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1713.

¹²¹ *Türkçe Sözlük*, s. 2254.

¹²² *DEXI Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Romîne*, s. 1976.